

Misliti nemogoče: onkraj predstavništva

Editirana transkripcija pogovornega večera
v anarhističnem socialnem centru

Abstract

Thinking the Impossible: Beyond Representation

(An edited transcription of a debate evening in the anarchist social centre)

The article contains the edited transcription of the discussion on the crisis of representation, held in the anarchist social centre [A]-Infoshop on Metelkova, on February 21st 2013, and entitled *Beyond Representation*. It was an event in the debate series *Thinking the Impossible*, which arose as one of the initiatives of the *Anticapitalist Bloc*, which was created within the heat of uprisings, and brought together antiauthoritarian, antifascist, anarchist, radical, emancipatory, and autonomous collectives, initiatives and individuals. The debate circle addresses contemporary issues of the struggle against capitalism in a horizontal manner. The transcription is accompanied by a brief theoretical reflection on some of the most pressing issues of today: the crisis of the concept of representation, crisis of the concept of (liberal, consensual, parliamentary) democracy as a regulator between law and economy, crisis of the concept of the state as a model enabling violence of the system. In addition to the claim that none of the above concepts can represent real politics as an idea of radical equality since they are based on the idea of inequality, exploitation and domination, the article focuses on several horizontal, autonomous and solidarity practices that were opening spaces of opportunity of the impossible as a true politics of emancipation during the uprisings in Slovenia in 2012/2013.

Keywords: politics of emancipation, non-representation, democracy, anarchism

Lana Zdravković is a researcher, publicist, political activist, cultural producer, and artist (not necessarily in this order). (lana.zdravkovic@guest.arnes.si)

Povzetek

Prispevek prinaša editirano transkripcijo pogovora o krizi predstavništva, ki je pod imenom Onkraj predstavništva potekal 21. februarja 2013 v anarhističnem socialnem centru [A]-Infoshop na Metelkovi v okviru pogovornega cikla Misliti nemogoče, ki je nastal kot ena od pobud v vrenju vstaj oblikovanega Antikapitalističnega bloka (ki je združil antiavtoritarne, antifašistične, anarhistične, radikalne, emancipatorne in avtonomne kolektive, pobude in posameznike) in ki naslavlja aktualne tematike boja proti kapitalizmu na horizontalen način. Transkripcijo spremlja kratek teoretični premislek o nekaterih najbolj perečih vprašanih današnjega časa: kriza koncepta predstavništva, kriza koncepta (liberalne, konsenzualne, parlamentarne) demokracije kot regulatorja med pravom in ekonomijo, kriza koncepta države kot modela, ki omogoča sistemsko nasilje. Ob trditvi, da nobeden od teh konceptov ne more zastopati resnične politike kot ideje radikalne enakosti, saj temeljijo na ideji neenakosti, izkoriščanja in dominacije, prispevek obravnava nekatere horizontalne, avtonomne, solidarnostne prakse, ki so v vstajah v Sloveniji (2012/2013) odpirale prostore »možnosti nemogočega« kot resnične politike emancipacije.

Ključne besede: politika emancipacije, nepredstavništvo, demokracija, anarhizem

Lana Zdravković je raziskovalka, publicistka, politična aktivistka, kulturna producentka in umetnica (ne nujno v tem vrstnem redu). (lana.zdravkovic@guest.arnes.si)

Uvod

Verjetno ni boljšega trenutka za premislek (tudi anarhistične kritike) fenomena parlamentarizma, zastopništva in predstavnštva kot po še enih (predčasnih) volitvah, ki so julija 2014 v slovenski »hram demokracije« pripeljale ne le nekaj »novih obrazov«, temveč tudi stranke, ki se predstavljajo kot vstajniške.

Volitve so sledile najbolj množičnim, samoorganiziranim in spontanim vstajam v zgodovini samostojne Slovenije, ki so v letih 2012 in 2013 potekale po vsej državi. Začelo se je v Mariboru konec oktobra 2012 s protesti proti skorumpiranemu mariborskemu županu (pod geslom »Gotof je!«), upori so se nato hitro razširili tudi v druga mesta. Vsak kraj je v svojem narečju lokalnim šerifom sporočal, da »so gotovi«, kar je nakazovalo na to, da so se ljudje odločili upreti brutalnemu, sistemskemu, strukturnemu uničevanju skupnega (zdravstva, šolstva, socialnega varstva, kulture in umetnosti, javnega prostora, narave ...) s strani pohlepnih, požrešnih in ignorantskih kapitalističnih elit, ki so s postavljanjem interesov kapitala nad interese ljudi najprej poglobili krizo, nato pa jo cinično izrabljali kot »objektivno okoliščino« za dodatno izčrpavanje (varčevanje, zategovanje pasov, reze) že tako obubožanih ljudi.¹

A čeprav je bilo valu decentraliziranih protestov v letih 2012 in 2013 skupno to, da so *spontani* (imajo naravo upora, torej so neprijavljeni oziroma »ilegalni«, kot bi se znal izraziti kakšen državni uradnik), *nehierarhični* (niso organizirani od zgoraj, s strani kakršnih koli voditeljev, temveč od spodaj, iz vrst mnogoterih ljudi, ki jih nihče ne predstavlja), *neidentitarni* oziroma *nekomunitarni* (torej ne zastopajo le interesov določene identitetno orientirane skupine ljudi, temveč interese vseh oziroma kogarkoli), »vstajniki« nikakor niso bili homogena celota. Vstajniški proces je soustvarjalo veliko, med seboj tudi nasprotujočih si skupin, pobud in združenj – od konservativnih, ki so v vstaji videli priložnost za ohranjanje svojih dominantnih pozicij, prek reakcionarnih, ki so vstajo zlorabljali za vzpostavljanje »vstajniških institucij«, ki naj bi govorile »v imenu ljudstva«, do emancipatornih, ki so se zavzemali za radikalno – ne le kozmetično – spreminjanje obstoječega političnega sistema, ki pod krinko parlamentarne demokracije in civilizacijskega razvoja zastopa le interese kapitala. Izjemna mobilizacija, solidarnost in opolnomočenje, ki se je širilo v času vstaj, poskusi samoorganizacije na lokalni ravni (vstajniške in četrtne skupščine) ter na novo odkrita moč ljudstva in verjetje v »možnost nemo-

---

¹ Ob tem se je pomembno zavedati, da vstaje niso nastale čez noč, temveč so organsko nadaljevanje in poglobljanje nenehnega boja proti kapitalizmu, ki na različne načine poteka tako na globalni kot na lokalni ravni in ima tudi v Sloveniji svojo antikapitalistično, antifašistično, antiavtoritarno, emancipatorno zgodovino v raznolikem delovanju avtonomnih, anarhističnih, delavskih, migrantskih in socialnih kolektivov, pobud in prostorov. V Sloveniji je tako že oktobra 2011 potekala manifestacija z geslom »Ne bomo plačali vaše krize!«, ki je bila del globalnih demonstracij; te so 15 oktobra potekale v skoraj osemdesetih državah po vsem svetu (na vseh petih celinah), bile pa so reakcija ljudstva na čedalje brutalnejše in odkritejše nasilje finančnega kapitalizma, ki je na stežaj odprlo vprašanje predstavniške liberalne demokracije in oblike države, kakršno poznamo. Že takratne demonstracije so se navdihovale in hrabrile z večletnimi protesti in generalnimi stavkami v Grčiji, revolucionarnim vrenjem v Španiji, pomladnimi vstajami v »arabskem svetu« (Tuniziji, Egiptu, Libiji) ter tudi poskusom zasedbe newyorške borze, ki se je razvil v taborjenje v parku Zuccotti v neposredni bližini Wall Streeta, demonstracije in upori pa so se pod geslom »Mi smo 99 %«, ki se je hitro razširilo po vsem svetu, kmalu razširili tudi v druge utrdbe kapitalizma v ZDA: Boston, Los Angeles, Chicago. »Predpriprava« silovitih uporov v letih 2012 in 2013 je tako vsekakor bilo tudi večmesečno taborjenje gibanja #15o (2011/2012) pred ljubljansko borzo, kar je pomembno prispevalo k širjenju področja »možnosti nemogočega«.

gočega« je, popolnoma pričakovano, sprožila silovit odpor prestrašene vladajoče strukture.²

Ena izmed pobud, ki so nastale znotraj – v vrenju vstaj oblikovanega – Antikapitalističnega bloka (ki je združil antiavtoritarne, antifašistične, anarhistične, radikalne, emancipatorne in avtonomne kolektive, pobude in posameznike), je tudi pogovorni cikel *Misliti nemogoče*, ki se nanaša na aktualne tematike boja proti kapitalizmu na horizontalen način. Izšel je iz realne potrebe, da gibanje kolektivno in horizontalno reflektira ideje, procese in fenomene, ki se dogajajo znotraj vstaje, in želje, da bi se vzpostavil prostor za pogovore, kjer je mogoča in spodbujana enakovredna, aktivna participacija vseh udeležениh, zato poteka brez vnaprej določenih govorcev. Prvi pogovor z naslovom *Onkraj predstavnštva* je potekal 21. februarja 2013 v anarhističnem socialnem centru [A]-Infoshop na Metelkovi in je obravnaval prav vprašanje predstavnštva v luči vstaj in ciničnih pozivov vstajnikom k poenotenju in ustanavljanju politične stranke. V nadaljevanju bomo poskušali premisliti nekaj osnovnih tez, ki so se med vstajami porajale glede (ne)predstavnštva, saj je bilo prav to vprašanje tisto, ki je razmejevalo radikalnejši del od bolj reformističnih nagibov upora.

Predvsem se je na zadnjih volitvah potrdila teza iz vstajniškega obdobja, da ljudje čedalje manj verjamejo v mehanizem volitev, saj je bila volilna udeležba najnižja doslej (dobrih 51 odstotkov). Polovica ljudi torej ni volila in to nam lahko da misliti. Mogoče so ljudje razumeli, da na volitvah izbiramo med ponujenimi opcijami – posamezniki ali političnimi strankami, od katerih so vse slabše, saj so podrejene popolnoma *tehnicističnemu* (politika kot stroka, posel oziroma poklic), *utilitarističnemu* (politika kot sredstvo za doseganje določenih pragmatičnih ciljev), *dogmatskemu* (politika kot vnaprej pripravljen program, ki se ga je treba držati) in *koruptivnemu* (politika kot krinka za koruptivna, antiskupnostna, antipolitična dejanja) razumevanju politike. Mogoče so ljudje razumeli, da politične stranke kot skupine poklicnih politikov v parlamentu ne morejo biti zagovornice resnične politike enakosti preprosto zato, ker *politika v svojem bistvu ne more biti reprezentirana* – politika se lahko le udejanja, preverja in prakticira. Mogoče so ljudje razumeli, da je resnična politika kot živa ideja nenehnega udejanjanja radikalne enakosti kogarkoli s komerkoli v svojem bistvu nepredstavniška. Mogoče pa se jim preprosto ni dalo iti na volišča.

Dejstvo pa je, da nam vsakokratna politična elita poskuša vsiliti obstoječi, restriktivni, model politične participacije kot ne le najboljši, temveč tudi edini mogoči model skupnega odločanja. A geslo maja '68 in tudi anarhističnega gibanja »Če bi volitve karkoli spremenile, bi bile prepovedane«, kaže na dejstvo, da so volitve predvsem državna operacija – politična operacija

---

² Med oktobrom 2012 in aprilom 2013 je bilo zaradi državljske nepokorščine aretiranih več kot 220 ljudi. Številna pričevanja, posnetki in analize kažejo, da je do aretacij prihajalo neselektivno, arbitrarno in z uporabo pretiranega nasilja, aretacije pa so izvajali tudi policisti v civilu. Policija je med vstajami večkrat uporabila solzivec, da bi razgnala udeležence in udeleženke, prvič pa tudi vodni top. Še več, poleg policije so se nesorazmerno represivno odzvala tudi tožilstva in sodišča. Tožilstva so nenavadno hitro podala obtožne predloge (ki so se iz prekrškovnih pogosto in arbitrarno spreminjali v kazenske), sodišča pa prav tako po hitrih postopkih izrekala kazni. V zgodovini samostojne Slovenije še nismo bili priča tako množičnemu, silovitemu in dolgotrajnemu uporu proti zlorabam, razlaščenju in demontaži skupnega, hkrati pa tudi še nismo doživeli tako ostrega odziva policije, tožilstev in sodstva na samoorganizirano izražanje volje ljudi. V tem ni težko prepoznati težnje, da bi proteste izgnali iz področja politike na področje kriminalitete, kar je globalni, dobro znani postopek, ki se ga zavoljo ohranjanja obstoječega stanja, ki je stanje neenakosti, posluhuje represivni in pravosodni aparat ob pomoči/po diktatu političnega in državnega establišmenta.

so lahko samo, če predpostavimo, da sta država in politika isto, čemur nasprotujem. Glasovanje na volitvah se nam tako v splošnem javnem diskurzu, ki ga oblikuje spektakel, predstavlja kot normaliziran imperativ in vrhunec političnega delovanja, medtem ko je resnično politično delovanje, katerega cilj je radikalna enakost, sankcionirano, onemogočeno in kriminalizirano. Institucija volitev razkrije tiranijo števila:

'Demokratske' večine so vse prej kot nedolžne. Hvaliti število zato, ker so ljudje šli na volitve, neodvisno od tega, kar je to prineslo, in spoštovati večinsko odločitev z očitnim nezanimanjem za vsebino je nekaj, kar je del splošne depresije. Si predstavljate, da povrh vsega ne moremo niti izraziti svojega odpora do rezultata, če smo ga že prisiljeni spoštovati. Ne samo, da bi morali potrditi nespametnost števila, izkazali naj bi mu celo največje spoštovanje. To je preveč! (Badiou, 2008: 31)

Ne nazadnje, tudi nekateri transparenti na demonstracijah med vstajami so poudarjali: »Tudi Hitler je zmagal na volitvah.« Volitve torej same po sebi niso jamstvo za demokracijo, temveč so privid, iluzija demokratičnosti, soodločanja in politične participacije, v resnici pa so najpogosteje namenjene ohranjanju in reproduciranju strogo kontrolirane in nadzorovane antipolitične situacije, to je situacije radikalne neenakosti.

Vstaje v Sloveniji in po vsem svetu so razkrile tisto, kar je latentno prisotno že leta, in sicer krizo razumevanja pojma demokracije kot parlamentarne, predstavniške, zastopniške politike. Tako zahteva po odstopu vseh brez razlike (»Vsi so gotovi!«) odseva čedalje manjše zaupanje ljudi v oblike politične participacije, ki so danes uzakonjene. »Demokratičnost« kot opozicija »totalitarizmu« je postala univerzalni označevalec uspešnega delovanja države. Zmagoslavje demokracije se predstavlja kot zmagoslavje sistema (državnih, naddržavnih in paradržavnih) institucij, ki materializirajo suverenost ljudstva, in kot praksa političnega, ki zagotavlja politično obliko pravičnosti in ekonomsko obliko produkcije bogastva. A ta demokracija ni razumljena kot vladavina *demos* oziroma kot *odsotnost vsake vladavine*. Ta demokracija je, prav nasprotno, razumljena kot oblika države, kot stanje družbe in se pojavlja pod različnimi imeni: kot liberalna demokracija, parlamentarna, zastopniška, predstavniška demokracija, demokracija konsenza (konsenzualna demokracija). Model tako razumljene demokracije, ki se v »nerazvite države«, če ne gre zlepa (s spletkami, izsiljevanjem in lobiranjem), kot vemo, uvaja z vojaškimi operacijami (spomnimo se »izvažanja demokracije« v Irak, Afganistan, Libijo ...), razkriva temeljni problem. Politična pluralnost in mnogoterost sta v takšni konstelaciji dojeti kot kopica »levih« in »desnih« političnih strank, ki naj bi v parlamentu »zastopale« različne interese ljudstva, politična participacija je omejena na volitve kot »praznik demokracije«, politično enakost naj bi zagotavljalo pravo, vse skupaj pa naj bi poganjali ekonomski interesi in konkurenčnost.

V resnici pa gre tukaj za fenomen *kapitalo-parlamentarizma* oziroma »preveč objektivističnega sparjenja tržne ekonomije in volilnega rituala« (Badiou, 2006: 239), kjer se »leve« in »desne« politične stranke med sabo preveč ne razlikujejo, saj so kot takšne zastopnice kapitala in ne ljudi oziroma temeljne enakosti. V tem *parlamentarnem fetišizmu*, ki nadomešča demokracijo, so pluralna mnenja homogenizirana, vsakovrstna mnogoterost je pragmatično in utilitarno unificirana in klasificirana, korist skupnega pa je podrejena dobičkonosnim in tehnokratskim interesom političnih elit. Prav v takšni situaciji ujemanja brez ostanka med oblikami države in stanjem družbenih razmerij, situaciji, ki temelji na načelu identitetne skupnosti in

na identifikaciji demokracije in pravne države, situaciji ustvarjanja iluzije skupnosti identične sami sebi, pride do izginotja demosa, do ukinitve pojava ljudstva kot osnove demokracije, kot nekega principa vladavine v imenu ljudstva, a brez njega. To pa pravzaprav pomeni izginotje politike kot take (cf. Rancière, 2004: 46; 2005: 121).

Tiste, ki so vstajnike pozivali k poenotenju v politično stranko,³ je treba vedno znova opozoriti, da je bilo najbolj izpostavljeno sporočilo resnično emancipatornega dela vstajnikov: »Nihče nas ne predstavlja!« To pa ne pomeni le zahteve po odstopu celotne politične elite – tako »desne« kot »leve« – temveč predvsem radikalno problematiziranje vprašanja predstavnštva in zahtevo po novih, resnično vključujočih oblikah politične participacije. Pozivi k oblikovanju politične stranke so poskus banalne instrumentalizacije vstaje v smeri rušenja »desnice« in redukcije vstajniškega potenciala na promoviranje interesov »levice«. Dokler gre za (navidezni) boj med parlamentarno »levico« in »desnico«, se politična elita počuti močno in varno, zato se je združeno in brezpogojno upirala emancipatornemu potencialu vstaje, ki je klicala po radikalnih strukturnih političnih spremembah, to je radikalnem predrugičenju razumevanja politične participacije, onkraj parlamentarnega preštevanja. Klici po »poenotenju vstajnikov« razkrijejo žalostno podobo sodobnega nemislečega posameznika, oblikovano v spektaklu kapitalistične družbe in vso nemoč, ki izhaja iz tega.

Po Badiouju se temu nihilizmu lahko iztrgamo samo tako,

da razglāšamo, da hočemo tisto, kar konservativizem razglāša za nemogoče, in da afirmiramo resnice proti želji po ničū. Možnost nemogočega, kakor nam to kažejo vsako ljubezensko srečanje, vsaka ponovna utemeljitev znanosti, vsaka umetniška iznajdba in vsaka sekvenca emancipacijske politike, je edino načelo etike resnic v nasprotju z etiko dobrega življenja, katerega dejanska vsebina je odločanje o smrti. (Badiou, 1996: 33)

In res, tisti uporniki, ki niso pustili, da jim življenje usmerja dominantni represivno-zapeljivi diskurz, so s svojo emancipatorno akcijo odprli ravno *možnost nemogočega* – pokazali so, da trenutno stanje ni nespremenljivo, da ga je *mogoče* problematizirati, da je *mogoče* iskati alternative zanj in da je dejansko *mogoče* živeti drugače. Že to je ogromno. Naslednji pomemben korak je preprečiti zlorabe te na novo odkrite možnosti tako s strani profesionalne politike (»leve« in »desne«), civilne družbe, sindikatov ali posameznikov, ki bi radi govorili »v imenu protestnikov«. Emancipatorni potencial vstaje je bil ravno v njeni decentraliziranosti, samoorganiziranosti, nehierarhičnosti in iz tega se je treba učiti. Upori nam sporočajo, da bo edina resnično emancipatorna rešitev ravno odprava kakršnih koli predstavnikov, vodij in zastopnikov zavoljo spodbujanja nenehnega delovanja, angažmaja in aktivnosti vsakogar od nas. Resnična

---

³ Najbolj simptomatičen primer tega pokroviteljsko-podrejenega siljenja k poenotenju zahtev in vstopu na področje vladanja, katerega cilj sta po eni strani pasivizacija in omilitev emancipatornega, radikalnega in za vladajoči razred nevarnega političnega delovanja, po drugi strani implicitno opravičevanje odsotnosti lastne politične imaginacije in poguma, po tretji pa ustvarjanje iluzije normalizacije situacije in fantazme o možnosti izbire med t. i. »navadnimi ljudmi«, je članek Marcela Štefančiča Pozabili ste ustanoviti stranko v *Mladini* (7. 2. 2013). Teh pozivov v bolj ali manj implicitni ali eksplicitni obliki ni manjkalo niti v drugih »sredstvih množičnega poneumljanja«, kot tudi med predstavniki različnih pobud, odborov in skupin, ki so nastopali kot akterji v vrenju vstaj.

politika enakosti lahko vznikne le v kolektivni solidarnostni akciji, ki jo spremlja odgovornost do sebe kot drugega (torej do sebe in drugega hkrati).

Učimo se lahko iz dobrih (a zatiranih in v splošnem diskurzu premalo znanih) praks samoorganiziranih, nehierarhičnih, nepredstaviških kolektivov in gibanj po vsem svetu, ki razvijajo in prakticirajo resnično demokracijo (kot udejanjanje enakosti kogarkoli s komerkoli), a jih ravno zato skorumpirana politična elita preganja, marginalizira in kriminalizira. Začnemo lahko z organiziranjem rednih decentraliziranih skupščin, ki ohranjajo načela direktne demokracije, kar pomeni, da se skupščin lahko udeleži ter na njih govori, predlaga in svoje predloge udejanja kdorkoli in kadarkoli ter da na njih glasovi univerzitetnega profesorja, zdravnika, novinarja, gradbenega delavca, upokojenca, brezdomca, študenta, prodajalca itn. štejejo enako. Edino merilo, ki bi ga morali spoštovati pri predlogih, izrečenih na skupščinah, je njihova univerzalnost, torej preizpraševanje, ali ideja, ki jo izrekam, zajema potencialno vse ali se vsaj potencialno nanaša na vse.⁴

Organiziramo se torej lahko od spodaj, brez hierarhije, voditeljev in predstavnikov, in povsod, kjer smo, kjer delujemo in kjer živimo: v naših soseskah, na delovnih mestih, v izobraževalnih ustanovah. Skozi redna srečanja in pogovore lahko odpiramo osvobojeni, vključujoči, skupni prostor-čas politike, ki spodbuja udeležbo in angažma vsakogar oziroma kogarkoli in ohranja vrednote nehierarhičnosti, solidarnosti in egalitarnosti. To pomeni tudi prevzeti odgovornost za resnično politiko emancipacije onkraj pričakovanj, da bo to za nas naredil nekdo drug (predsednik, predstavnik, vodja ...). Nujno je, da skupaj vzpostavimo mehanizme, ki bodo vsakomur oziroma komurkoli omogočili, da aktivno, enakovredno in svobodno participira v političnem procesu. Tako tudi oblast ne bo več skoncentrirana v rokah peščice, ne bo več zlahka služila izkoriščanju in ne bo je mogoče zlorabiti, temveč bo kolektivna in bomo nanjo v enaki meri lahko vplivali vsi. Domneva, da je ljudstvo neumno, leno in neuko, in da zato ne zna »vladati samo sebi«, preprosto ne zdrži.

V nadaljevanju ponujamo editiran prepis dela razprave *Misliti nemogoče: Onkraj predstavnštva*, ki je odprla veliko pomembnih vprašanj, predvsem pa odraža aktualno premišljevanje tematike in kolektivno preizpraševanje lastnih pozicij na neodtujen način v realnem času-prostoru, ko se je tematika porajala iz konkretne potrebe. Osebne značilnosti (imena, lastna zgodovina, poklic) smo izpustili iz zapisa, po eni strani zaradi spoštovanja anonimnosti, po drugi pa tudi zato, ker želi cikel *Misliti nemogoče* subverzivno pristopati do klasične hierarhične pozicije govorca, ki ve in iz svojega znanja črpa nadmoč.

Zagate predstavnštva

---

⁴ Konkreten primer takšnega samoorganiziranja so krajevne in četrtne skupščine, ki jih že nekaj let organizira Inicijativa mestni zbor v Mariboru, in ki omogočajo prebivalcem, da neposredno soodločajo o zadevah, ki se na njih nanašajo. V Ljubljani v zadnjih dveh letih deluje neformalna Inicijativa za četrtne skupščine (cf. članka v *Delu*, Od vstajniških v četrtne skupščine, 14. 2. 2014 in Samoorganiziranje pomeni prevzemanje odgovornosti, 2. 9. 2014), ki je do zdaj organizirala pet četrtnih skupščin (dve v Šiški in tri v Centru, na Taboru) in predstavlja pomemben korak v smeri samoorganizacije in opolnomočenja.

Moderatorka: Smo sredi zanimivega trimesečnega procesa vstaje, ki nas je povezal na ulicah, nam dal moč, rodil nove povezave ter odprl alternativne prostore skozi refleksije in razmišljanja. Začeli smo s tem, da smo sploh našli čas, energijo, pogum, da se odpravimo na ulice, da dejansko začnemo jasno in glasno izražati, kaj nas moti v tem sistemu. Prišli smo do tega, da dejansko želimo razmišljati in soustvarjati alternative oziroma poti, kako bi lahko naša družba izgledala v prihodnje, s poudarkom na tem, da želimo te alternative živeti zdaj, in ne čakati, da nekoč morda pridejo ali pa tudi ne. Vstaja je v svojem izražanju stališč, idej in zahtev izjemno mnogoteri. To ji po eni strani daje moč, na drugi pa odpira prostost krhkosti. Dejstvo je, da je napadena z vseh strani. Oblast nas poskuša po eni strani nevtralizirati, po drugi diskreditirati, po tretji kriminalizirati. Dogajajo se nam aretacije, sojenja, solzivec, zapirajo nam prostor javnega delovanja z ograjami. Ta represija je zelo vidna. Seveda se na drugi strani dogaja tudi neka druga vrsta sistemske represije, ki je mogoče malo manj vidna. To je ta nenehen klic: »Kaj hočete? Kaj so vaše zahteve? Kakšen je vaš program?« Prek tega poskušajo zatreti in zanikati našo mnogoterost, ki nas je prek odpiranja prostora vsem tem različnim pobudam in idejam delala močne. Ko nas vprašajo, kakšne so vaše alternative, velikokrat omenimo, da so to skupščine, drugačni družbeni odnosi, sindikati od spodaj, zasedene tovarne in fakultete, samoupravljeni študijski proces ... A zdi se, da noben od teh odgovorov v resnici ne rezonira in v resnici včasih tudi sami najbolj ne verjamemo, da je že samo to, da odpiramo fizični in miselni prostor, kjer alternativo sploh lahko mislimo, dovolj. Zato se velikokrat pojavlja domnevno logična rešitev – predstavništvo, oziroma konkretno stranka, ki bi izšla iz gibanja kot alternativa, kjer bi se lahko družbeno življenje organiziralo, kjer bi lahko podali konkretne zahteve, se poenotili pod en program in prek ustvarjanja parlamentarne oblasti potem od te točke naprej spreminjali svet. Vse zdajšnje rešitve, vključno s strankarskim sistemom in socialističnimi revolucijami, so do zdaj prinesle – tega ne moremo zanikati – določeno izboljšanje trenutnih ekonomskih razmer. A moramo se zavedati širše slike in se nenehno spraševati, ali si res želimo zgolj zagovarjati obstoječe mehanizme socialne države, ki prinašajo tudi izključevanje številnih marginaliziranih populacij oziroma delujejo ravno na podlagi tovrstnega izključevanja in izkoriščanja, ali pa želimo na dolgi rok dejansko graditi nehierarhične odnose. Naši pluralnosti idej in mnenj se pogosto očita, da so partikularne in da zato, ker se osredotočajo na »majhne stvari« – od pravic živali do čiste vode, ne naslavljajo univerzalnih tem s področja ekonomije in kapitalizma. To perspektivo je treba obrniti in se zavedati, da je ravno polje vsakdanjega življenja tisto, kjer se kapitalizem vsakič znova reproducira, in je ravno zato to mesto, kjer kapitalizem lahko izživimo. To posledično pomeni, da je ravno revolucioniranje vsakdanjega življenja že gradnja alternativnih modelov. Definitivno smo v tem procesu soočeni z določeno mero pokroviteljstva v smislu »no, saj neposredna demokracija, vse to, za kar se zavzimate, nepredstavništvo, je lepo in se dobro sliši, mogoče bomo nekoč do tega tudi prišli, ampak mi imamo tukaj konkretne probleme, imamo konkretno revščino, lakoto, ...zato potrebujemo konkretne rešitve, potrebujemo nekoga, ki bo tej »brezoblični ali divjaški masi« povedal, kaj v resnici hoče«. Dejstvo pa je, da je gibanje lahko tudi tisti subjekt, ki si sam določa svoja pravila, si sam vzame prostor, ki nam ga drugače ne bo nihče dal. Da dejansko kolektivno premisli, kje je, kaj hoče, in se potem tudi organizira skladno s temi načeli. Nepredstavništvo oziroma zavrnitev zastopništva in strankarske poti ne pomeni, da se odpovemo kakršnemukoli družbenemu organiziranju. Gre za to, da se organiziramo drugače, od spodaj, nehierarhično, neavtoritarno in na vseh področjih našega življenja. To s seboj nosi tudi preizpraševanje države kot tistega temeljnega momenta,

okoli katerega se družbeno organiziramo, a gre za to, da se organiziramo na lokalni ravni, in te posamezne decentralizirane enote lahko potem skupaj odločajo na samoupraven način o vseh zadevah. Zato bi danes radi poudarili, da se številni v gibanju prepoznamo v vzkliku, ki že tri mesece odmeva po naših ulicah: »Nihče nas ne predstavlja!« Ravno v tem vidimo simbol samoorganizacije, solidarnosti, nehierarhičnosti, medsebojne pomoči ... Skratka vse principe, ki se po našem mnenju večino časa izključujejo s predstavniško demokracijo. Vprašanje je torej, kako razumemo politiko. Ali jo razumemo zgolj na ravni parlamenta ali bistveno širše? Kako razumemo nepredstavništvo, kako bi to lahko izgledalo v praksi? Pri tem ne govorimo o modelu, ki šele mora priti, ampak o modelih, ki tudi pri nas že obstajajo.

Sogovornik: Smo v času neke pobesnele politike, ki prodira v vse sfere komaj nastajajoče družbe. Spet smo v vlogi objekta politike in spet bomo postavljeni v pozicijo dajanja glasov in podpiranja volitev. Pomembna pa je ravno samoorganizacija na mikroravnini, to kar se je pokazalo v praksi že v 70. letih v Čilu in pozneje po vsej Južni Ameriki, vse do Argentine leta 2000, pa od arabske pomladi do, v končni fazi, tudi Slovenije. V Mariboru začnejo drug teden s samoorganizacijo po četrtnih skupnostih, začeli bodo z odprtimi diskusijami, kjer se bodo pogovarjali o vsakdanjih, realnih problemih v lokalnih okoljih, kjer ljudje živimo, in s tem od spodaj začeli delati svoje »predstavništvo« oziroma se začeli ukvarjati z realnimi problemi, ki se nam vedno bolj približujejo. Se mi zdi pomembno, da bodo te debate še naprej in redno. Politični vidik se lahko ustvarja tudi zunaj politične arene.

Sogovornik: Jaz bi poskušal odgovoriti na vprašanje, kaj si predstavljamo kot nepredstavništvo. Ko smo na ulici protestniki, pristopi policist in reče, kdo je tu glavni, stopimo na stran in se pogovorimo, kaj hočete. Ali pa pride kakšen strankarski veljak mimo in vpraša, kdo je vaš predstavnik, dajmo se pogovarjati. Bili smo na primer pred Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, migrantski delavci stavkajo, namesto da bi se vseh 20 pogovarjalo z državnim sekretarjem, so morali izbrati enega predstavnika, pa še enega specialista, aktivista. Avtonomna študentska iniciativa hoče odpreti prostor z realno diskusijo o tem, kakšen študij si želimo in zakaj reforma pomeni korak naprej v razgradnji študija. In spet! Dekan je hotel imeti študentske predstavnike. Ključna poanta vprašanja, kdo je vaš predstavnik, je, da ima v sebi vlogo ukaza s strani oblasti. To je delegitimacija vseh drugih. Je skrit maneuver, kako vse druge izločiti z neke stopnje političnega procesa, prisiliti skupino ljudi, ki so med seboj enaki, da od sebe nekemu podelijo moč, ki pa je ni sposoben ali je ne more niti nositi, ker nihče od nas ne more hkrati regulirati z vsemi intimnimi željami in interesi vseh ljudi, ki naj bi jih predstavljali. Skratka, imamo občutek nemoči, nasprotno od opolnomočenja. Želel bi razumeti, kako Metelkova kot skupnost že 19 let deluje ilegalno, s kolektivi, s polno ljudmi, obstajajo neke skupnostne službe, ne obstaja pa neka oblastna instanca. Bi me zanimalo, ali bi se recimo forum Metelkove dalo razumeti kot neko strukturo, ki nepredstavniško deluje. Veliko vprašanje. Definitivno ne deluje kot javni zavodi, ki imajo zelo jasne podpisnike, direktorje, temveč Metelkova – mnogotera, kot je, temu vprašanju daje konkretno vsebino, pokaže, da je mogoče v drugačni strukturi graditi. Mogoče to ni še čisto nepredstavništvo, pelje pa naprej.

Sogovornica: Rada bi nekaj povedala o fukanju. Mene je zelo razburila gonja okrog zahtev vstajnikov, ta javni pritisk, ki se izvaja nanje, naj ustanovijo stranko, naj poenotijo svoje zahteve, naj jih definirajo na način realpolitike in jih v neki realpolitični agendi tudi predstavijo. S tem bi se definirali kot nekdo, ki potrebuje neko višjo instanco, da odgovori, da odobri, da usliši te zahteve. V *Mladini* sem opazila članek z naslovom »Pozabili ste ustanoviti stranko«.

Bilo je zapisano, da je zdaj pa že dovolj tega kaotičnega demonstriranja in da zgodovina pravi, da so se vsa gibanja, ki niso ustvarila strank, razblinila in izgubila na moči. Potem avtor članka zapiše še, da če ne ustanovite stranke in s konkretnimi zahtevami ne greste v parlament, je to potem tako kot v filmu *Eyes wide shut*, kjer Tom Cruise in Nicole Kidman ležita v postelji in se sprašujeta, da imata vse, ampak da sta nekaj pozabila. Kaj sta pozabila? Aja, fukati sta pozabila! Meni je bilo to zelo iritantno, ko sem razmišljala, ali je edina možnost poenotiti zahteve, iti v parlament s stranko, ali je edina možnost nadgradnje nezadovoljstva ljudi prakticiranje politike, kot jo imamo zdaj. Seveda sem prepričana, da ne, verjamem pa, da bodo v okviru te vstaje nastale nove stranke, »leve«, »poštene«, z »novimi obrazi«, ki se bodo zavzemale za človekove pravice, pravno državo, ki bodo proti korupciji. Mislim, da je to čisto realna možnost. Zato, ker formiranje novih strank počiva na podmeni, da je s tem sistemom vse v redu, ampak se zlorablja. Jaz pa razmišljam, če toliko let deluje določen sistem, ki se vseskozi zlorablja in ki nikoli ne deluje v smislu enakosti, ali je potem res lahko zaključek, da je sistem v osnovi v redu, a se le zlorablja. Verjamem, da je s takim sistemom nekaj narobe. Potem slišim še ta očitek: »Ja, nepredstavništvo je lahko, ampak neka organizacija pa mora biti.« To spet predpostavlja, da ta organizacija mora biti politična stranka ali neka hierarhična organizacija. Mislim, da so neformalna gibanja, kolektivi in pobude zelo organizirani. Če niso hierarhični, avtoritarni, če niso menedžersko vodeni in so brez PR, še ne pomeni, da niso organizirani. Še več, zdi se mi, da so določene nehierarhične organizacije veliko bolj samoorganizirane kot kakšna politična stranka. Veliko bolj fokusirane v svojem delu, smotru, veliko bolj izpiljene. Tako si jaz v zgoraj opisanem kontekstu predstavljam nepredstavništvo: ravno zato, ker nismo pozabili fukati, nismo ustanovili politične stranke. Zdi se mi, da so tisti, ki se vlečejo na politične stranke, pozabili na resnično življenje. In mislim, da so prav oni pozabili fukati. Ker za kaj nam pravzaprav resnično gre, gre nam za pojem dobrega življenja. Zato bi razmišljala v tej smeri – kako lahko soustvarjamo resnično organizacijo, ki bo rezonirala z resničnim življenjem, z medsebojnimi odnosi, kjer se imamo fino, kjer si zaupamo, kjer se solidarno samoorganiziramo, ne pa da pademo na tisto finto, da obstajata le dve opciji – ali stranka ali pa kaos.

Sogovornica: Še pred nekaj meseci je bilo to, da nisi šel na proteste, nekaj nedopustnega. Kot je danes, pod vsemi temi pritiski, da če ne ustanavljaš ta hip stranke, nekaj nedopustnega. V dveh mesecih se je zadeva popolnoma spremenila. Obenem, če pomislim, decembra, ko sem res sistematično hodila po vseh mogočih odborih in sestankih in ljudi spraševala, kaj bi dejansko želeli, še nihče ni vedel. Januarja so se vrstila poblaznela iskanja novih programov in zdaj v mesecu in pol so neke stvari v zelo fragmentarni fazi, dogaja se neko zelo nevrotično iskanje zavezništev. Ob tem bi odprla še eno stvar, ki se mi zdi zelo pomembna. Če smo verjetno mi tukaj za nepredstavništvo, kakšen odnos bomo imeli do teh novih strank in kako bomo kot gibanje nadaljevali in ohranjali te nepredstavniške oblike?

Sogovornik: Meni se zdi ključni manko vsega tega vrenja v Sloveniji to, da ne vplivamo na preoblikovanje javnega mnenja, ki je lačno nove tarče, kar naj bi bilo to naše gibanje. In dokler mu ne damo imena, mu ne damo materialne oblike, ne vedo, komu dati glas, in tako bodo zdaj šli na volišča in glasovali za Alenko Bratušek in njeno ekipo, kar je spet narobe. Mislim, da je za naše gibanje nujno, da se odloči, ali se kliče Gibanje, Prisotnost šteje, Occupy itd. Mislim, da moramo dati gibanju ime, zato, da bomo dali ljudstvu možnost za neko priložnost, da izbere novo opcijo, lahko je to čisto drug sistem, nepredstavniška demokracija.

Sogovornik: Podal bi komentar na te javnomnenjske raziskave. Velikokrat padamo v vzorce

razmišljanja o ljudeh kot o potrošnikih in o nekem gibanju kot o neki produkciji, ki nekaj proizvaja in daje to ljudem. In to nas zelo politično ukroji. Ta človek, ki da javno mnenje, to sem tudi jaz. Moramo se zavedati, da nas ravno tako razmišljanje, da ljudje doma čakajo, in da jim moramo mi nekaj ponuditi, omejuje. Ne zahtevam, da bi vsi morali biti vključeni v vse sfere, to je zelo naporno in otežuje življenje. Ampak kako pa bomo drugače živeli? Ali bomo prepustili svoje življenje nekim glasovom? Ali pa bomo poskušali svoje življenje organizirati tako, da bomo vključeni v vse to?

Sogovornik: Že samo to, da bi se poimenovalo celotno gibanje z enim samim imenom, mogoče šlo tudi na volitve, bi se s tem vstaje že končale, ker ljudje ne bi več prišli, zamajala bi se politična participacija, razmišljanje o politiki ... Odkar so se vstaje začele, je nešteto debat, toliko ljudi, ki se s politiko ukvarjajo in razmišljajo v to smer, ki prej nikoli niso. Šli bi spet nazaj na tisto, kar je bilo.

Sogovornik: Rad bi komentiral imperativ poenotenja. Pomembna se mi zdi tudi ta gerontološka patologija; nekako doživljam te poskuse ustvarjanja nove stranke ali neke hierarhične strukture kot reakcijo starejše populacije, ki je že na poziciji moči in se poskuša nekako tudi skozi uzurpacijo vstaje transformirati, prilagoditi situaciji in nadaljevati z dominacijo v družbi. Preprosto povedano se glas mlajše generacije, generalno rečeno, ves čas poskuša marginalizirati in to še ne pomeni, da so na vstaji samo mladi, ampak ta progresivni element se pogosto skuša nekako zadušiti. To gibanje ne nagovarja ljudstva, ampak je gibanje ljudstva in od tod naprej se začne in se že dogaja takšna ali drugačna samoorganizacija in se že živi nekakšna avtonomija posameznika in kolektiva ali nekih skupnosti. In prav to je element nepredstavnosti, ki ga že živimo. Tako da ga že imamo, a je stvar v njegovi širitvi.

Sogovornik: Kar se mene tiče, je bistveno ozaveščanje ljudi. Kot je bilo že rečeno, je Metelkova mogoče tak organizem, ki deluje na načelih nepredstavnosti, in vsakdo lahko dela v svojem okolju, saj si najbolj produktiven, če poznaš situacijo, v kateri se nahajaš. Treba je spodbuditi, da bodo ljudje sami v okolju, kjer delujejo, delovali in se odločali o stvareh, ki so pomembne. Neko določeno večjo zavest tega so ljudje že imeli v socializmu, recimo četrtne skupnosti, in je treba nekako spet promovirati take metode, da bodo prišle v ospredje.

Moderatorica: Vseskozi izražamo potrebo po neki drugačni obliki organiziranja od spodaj, kjer se odprto lahko pogovarjamo, predvsem pa odločamo. Vsem je bilo skupno nasprotovanje temu, da se nas zreducira na volivce, skratka, da se nam odvzame moč, da odločamo in da govorimo o stvareh, ki nas zadevajo. Potem so bile predlagane neke konkretne stvari, organizacija skupščin na mikroravni, organizacija lokalnih skupnosti, izhajanje iz sebe, skratka, da ne interveniraš kot gasilec enkrat sem, enkrat tja, ampak da deliš neke metode takega organiziranja, da se začnejo širiti še drugam. Zdaj bi spodbudila diskusijo v smeri, kako si predstavljamo te alternative bolj direktno, kako bi se lahko organizirali.

Sogovornik: Mislim, da je ključno razumeti alternativo kot proces, kot nadaljevanje procesa, v katerem smo že zdaj. Strateška alternativa je množenje situacij, v katerih lahko skupaj delujemo drugače in se učimo o tem, kaj bi pravzaprav radi, da v praksi torej odgovarjamo na to vprašanje. Iluzorno je pričakovati, da bo prva skupščina že uspela, da bodo ljudje že razumeli proces in konsenz in da bomo odpravili vse težave. 128. pa mogoče že lahko prinese neko novo organizacijo otroškega varstva v neki četrti. Ključen je ta proces učenja, v katerem drug drugega prepoznavamo kot enakega sogovorca in smo pozorni na te principe. Če se pa pogovarjamo o konkretni situaciji, danes, tukaj, pri nas, vstaje, stranke, točka preloma, se mi zdi ravno ta spon-

tani teror strankarske paradigme tisti, ki zablokira reproduciranje teh situacij, nadaljevanje tega procesa, ki se je zdaj že začel. Osebnostno mislim, da bodo stranke, ki bodo nastale, neki avtentičen izraz aspiracij ljudi. Nobenemu ne morem tega očitati, kar pa zahtevam od vseh, je, da igrajo z odprtimi kartami in da razjasnijo odnos, ki ga kot neka politična stranka imajo do vseh nas, ki bomo izbrali druge poti. Zdi se mi, da je zelo pomembno, da so tukaj ti odnosi med stranko in nekim gibanjem prosti sleherne instrumentalizacije, prilaščanja. To je test zanje in hkrati nasprotno. Tisti, ki ostanejo onkraj predstavnosti, si na podoben način ne smemo prilaščati nekega momenta. To se mi zdi kot neka zmožnost vseh, ki bodo izbrali različne smeri, različne opcije, da pač tako naprej sodelujejo v tej situaciji. Mislim, da je treba na vse načine odpirati prostor mimo teh strank zato, da bi facilitirali proces tega učenja, iz katerega se bo lahko iz neznanega konca pojavilo nekaj drugega. Tudi mi nismo pričakovali, da bo iz Maribora prišla iskra, ki bo prižgala ta upor. Pa smo tri leta v vseh časopisih, v vsakem dnevniku, v vsakodnevnem pogovoru vedeli, da je situacija tako napeta, da je potrebna samo iskra. To smo pač vsi skupaj čutili, nihče pa ni mogel tega napovedati, marsikdo je sanjal, da bodo nosilci študenti ali kdo tretji. Zgodilo se je nekaj čisto osmega. Isto se mi zdi zdaj, v situaciji vstaje. Ne vemo, od kod, ampak tisto, kar vsi govorijo, gotovo ne bo, stranka ne bo peljala tega naprej.

Sogovornica: Meni se zdi nepredstavnost strašno garanje, neko strašno delo na terenu, poznavanje želja in aspiracij, problemov ... A je to neka krajevna skupnost, neki družbeni, lokalni problem. Rada bi vprašala, ali vemo, kako živimo. Vsak v svojem stanovanju živimo, totalno smo individualizirani. Koliko imamo sploh stika s svojimi sosedi? Kako rešujemo probleme z našimi eksistencami, na delovnem mestu? Sama sem do nepredstavnosti zelo skeptična.

Sogovornik: Jaz prihajam iz ene druge debate s FDV. Tam je bil malo drugačen pol, neki *reality check*, ki ga vsi tukaj potrebujemo. Lepo je govoriti o neposredni demokraciji, preprosto je samoorganizirati debato. Ko pa pridemo do kompleksnih družbenih odnosov, npr. organiziranje prehranske preskrbovalne verige in podobnih stvari, pa nastanejo problemi. Lepo je govoriti o dolgih procesih nastajanja, da vsak pogovor že formira neke drugačne odnose, kar je po eni strani res, po drugi strani imamo pa hude eksistencialne probleme, hudo revščino med ljudmi, ki pa nimajo časa reševati na dolgi rok. Dobro je o obeh polih razmišljati skupaj, imeti tudi to operativno, tehnokratsko politiko v mislih, ki jo potrebujemo, vsaj za neko prehodno obdobje. Hkrati pa moramo razvijati tudi neke druge prakse. Kar se tiče teh odnosov neposredne demokracije pa tole: v trenutku, ko imaš odnose brez začrtanih pravil, lahko hitro pridemo do tega, da prevlada najmočnejši. Imamo izkušnje iz komun, ki so nastale v 60., 70. letih, in če navedem najbolj bizarno, komuno Charlesa Mansona, ki je temeljila na nekih odprtih odnosih, a je prav zaradi teh, brez nekih institucionalnih varovalk, lahko hitro prevladal najmočnejši ali najbolj karizmatični.

Sogovornica: Fino je, da vpeljemo ta *reality check*, s tem se strinjam, vendar mislim, da se prav ta *reality check* dogaja tukaj in ne na FDV, kjer beli, moški (tudi ko gre za ženske) profesorji s plačo razlagajo o enakosti in o družbeni pravičnosti. Mislim, da se resnični problemi, kompleksni družbeni odnosi in vsakodnevno vprašanje preživetja na veliko bolj realnih osnovah odpirajo v takšnih prostorih, kot pa na kakšnih fakultetah in univerzah. Žal. Zdi se mi ravno zato zelo pomembno razmišljati o tem, kaj lahko mi naredimo in kako. Strinjam se, da se te stvari že dogajajo, a niso družbeno prepoznane kot pomembne. Jaz sem vedno zelo preseščena, kako je določen govor nekje prepoznan kot razločno govorjenje, potem pa ta isti govor v nekem drugem kontekstu dojet kot nepomembno, nerazumljivo blebetanje in hrup. Vstaja je

odprla marsikaj. Poglejmo samo, kaj se dogaja. Študenti na univerzi odpirajo vprašanje štipendij, v bolnišnicah stavkajo medicinske sestre in zdravniki, samoorganizirajo se filmarji, umetniki, samozaposleni v kulturi ter tako imenovani navadni ljudje v svojih skupnostih. Ljudje se veliko bolj povezujejo kot prej. Pravzaprav se je res odprlo, ne nekaj novega, ampak samo to, kar je že obstajalo, je dobilo neko novo družbeno vrednost, pomembnost, vidnost. Mislim, da ne izumljamo tople vode, samo prepoznavna se neka kontinuiteta in če bi se ta nadaljevala in bila prepoznana že za nazaj, bi marsikaj bilo že drugače. V tem trenutku je najpomembnejše samo nadaljevati s tem, s tako vrsto organiziranosti, in ne želim, da me kdorkoli prepričuje, da beseda na univerzi velja več kot npr. v Infoshopu ali pa da beseda na enem mediju velja več, kot pa, ko jaz sedim s sosedom doma ob kavi in se pogovarjava o teh pomembnih zadevah in kaj bomo mi naredili.

Sogovornik: Sam bom čisto na kratko, sem mislil tudi en *reality check* narediti. Morda malo neresnega. Na FDV je bar, Amerika se imenuje, in mislim, da je pivo tam 100-odstotno dražje kot tu.

Sogovornik: Jaz pogrešam še globalni kontekst. Popolnoma banalen primer: Indignados so bili na Puerta del Sol, na trgu, samo tri tedne, potem pa so rekli dovolj tega, pokazali smo, povedali smo. Takrat so se različne skupine odmaknile od Puerta del Sol in šle v lokalne skupnosti, med ljudi. In od julija 2011 do danes so aktivni, delajo skupaj z ljudmi na konkretnih problemih. Recimo v Madridu so novembra 2011 naredili skvot petnadstropnega hotela, ki je bil v lasti Bancae, združenja bank, ki je izselila ne vem koliko ljudi, in to delajo še zdaj. Ne samo to, da so ljudem omogočili, da so lahko preživeli, začeli so tudi vzpostavljati sistem in mrežo osnovne zdravstvene oskrbe. Dobili so zdravnike, ki so v pritličju imeli ambulanto za vse ljudi brez zdravstvene oskrbe. Drugo, vpeljali so javno kuhinjo, lačni ljudje so hodili tja tudi iz drugih krajev. Tretjič, vpeljali so socialno službo, ukvarjali so se dejansko s psihosocialnimi zadevami ljudi, kot smo npr. mi pred borzo izpeljali dober projekt direktnega socialnega dela, ki je trajal tri mesece, in ljudje so prihajali in je bila super praksa. Pa še, ljudem so omogočili prek tima odvetnikov speljati vse procese na sodiščih, evikcije ali kakršne koli njihove socialne, zdravstvene pravice. In to so tiste realne prakse, kako speljati to nepredstavništvo v realno življenje in v naše skupno okolje, kjer živimo. Kot je rekla predhodnica, to je garanje, točno tako. To ni filozofija in pogovarjanje, kakšne modele bi imeli ali ne, ali za participativno demokracijo ali neposredno demokracijo ali parlamentarno demokracijo, ampak je to *real life*. Vse te oblike demokracij, ampak jaz niti te besede ne morem več slišati, ker je bila v zgodovini tolikokrat zlorabljen, zato sta mi bližja to pogovarjanje in točka, na kateri smo zdaj mi, da bo vsak v svojem okolju poskusil maksimalno narediti. Jaz temu pravim skupnostna delovanja.

Sogovornik: Rekel bi samo to, kar predhodnica mogoče pozablja, da bi tudi vsi drugi, tisti, ki so še vedno za predstaviško demokracijo, tudi radi še fukali. In zato so za predstaviško demokracijo, da lahko imajo čas. In to je ta *reality check*, o katerem je po mojem tu govor. Sam kot človek dejansko verjamem v to, da bi lahko bila in stranka in gibanje. Stranka kot neki predstavniki, tudi zato, ker smo tudi v nekem mednarodnem okolju in se ne moremo delati, da tega okolja ni. Ljudje smo pač razvajeni in leni in že samo zaradi tega mislim, da ljudje potrebujejo neke predstavnike. Ko sem bil na Odprti univerzi, so ljudje samo gledali, kaj je to neposredna demokracija, in se spraševali, kaj bo iz tega. Ljudje dejansko potrebujejo neko hitro rešitev. Kaj naj rečem? Stranka in gibanje zadaj, ki kontrolira delovanje te stranke.

Sogovornik: Mislim, da se moramo sovragu priključiti na njegovem teritoriju, to pa je žal

parlament. Mislim, da bomo morali dojeti, da ta gibanja brez stranke ne bodo mogla. Kako zgraditi sistem, kjer bo zaupanje, odpoklic, opolnomočenje vsakega. Vem, da se vsi bojite, spet se bodo nekateri povzpneteži postavili. Ljudje, organizirane skupine ljudi, potrebujejo predstavnika.

Sogovornik: Kapitalizem ne potrebuje marsikoga tukaj, da se perpetuira, reproducira, marsikoga si lahko privoščijo, da ga izbriše. Sam absolutno ne vidim, da me ta sistem potrebuje, lahko me pozabi. Absolutno ne bo naredil, kar je v njegovi moči, kot kapital ali politično sredstvo, da me vključi v svojo lastno reprodukcijo. Mogoče sedaj živimo neko drugo paradigmo kapitalizma, ki si lahko privoščijo čedalje več ljudi, ki so izključeni iz sfere produkcije in reprodukcije. Ali je to sploh naša odločitev? Moramo razumeti, da smo prisiljeni v to samoorganizacijo in potem lahko samo izberemo, ali bomo to naredili na podlagi nekih principov solidarnosti, upoštevanja drugih, prepoznave v drugih, ali pa bomo naredili na neki princip vsakdo proti vsem. Izbrisanih je bilo 25.000, kot primer. Absolutno nihče jih ni pogrešal. Kdo bo moje interese predstavljal recimo v parlamentu, tudi če bi šel na volitve? Kaj pa jaz štejem? Štejem mogoče samo kot organizirana moč zunaj teh paradigem, ko se vsilim na neko politično prizorišče, ko rečem »ne«. Zato se mi zdi, da je mogoče smiselno razmišljati o tem, ali je to res naša odločitev. Mislim, da je to strukturna pozicija marsikoga in iz nje bomo izšli skozi samomor, depresije, alkoholizem in podobne destruktivne osebne odločitve, ali pa bomo iz tega izšli tako, da bomo imeli še kaj od življenja in se ne bomo pustili potlačiti.

Sogovornik: Novinar je v tistem članku dal veliko primerov, kjer gibanjem ni uspelo doseči nekih sprememb. Ampak ali ima kdo kakšen primer, kjer je gibanju s stranko uspelo kaj doseči? Vse te ideje, organizacije od spodaj, brez strank, ... ne izključujejo strank. Sam absolutno podpiram to idejo gradnje alternativnih struktur, samoorganizacija, a se malo bojim, ko ta ideja, usmeritev, nekako pušča ob strani konfrontacijo z oblastjo. Mislim, da mora iti to dvotirno, v smislu, da je treba zgraditi določeno moč, neko družbenopolitično moč, ki je mogoča prek stranke ali sindikatov, morda kaj drugega, morda četrtne skupnosti, politične skupine, ki bi bila neki igralec, da bi imela vpliv na ta politični moment, na to, kar se dogaja z danes na jutri. Še ena stvar, ki jo polemiziram, je to, da se gre zelo jasno proti poenotenju. Mislim, da neke stvari je treba zapisati, reči: »To so naše zahteve.« Seveda pa imeti spodaj neki temeljni premislek o tem, ali damo komu moč, da bo govoril v našem imenu. Poleg tega je treba tudi izzvati neko politično, družbeno, ekonomsko realnost. Jasno je, da je v tem smislu ta boj še toliko pomembnejši. Še eno opozorilo, pred časom sem raziskoval levičarska gibanja in zanimivo je, da to je vprašanje, a bi prek parlamenta ali pa zunaj parlamenta poskušali doseči spremembe, vedno žalostno razbilo gibanja.

Sogovornik: Javno mnenje generirajo ljudje, ki postavljajo vprašanja. Vprašanja se velikokrat postavljajo na institucijah, ki so javne tako, da ustoličujejo vnaprej določene kandidate in delujejo znotraj nekega sistema. Sistema, kjer se tedaj, ko se začne preverjati javno mnenje, začne to javno mnenje generirati oziroma predalčkati. Veliko več pomeni to, da se vzpostavljajo prostori možnosti za komunikacijo zunaj sistemov, kakršne poznamo. Zunaj političnih strank, da lahko prihajamo do dobrin, tako, da jih sami ustvarjamo, kot so tukaj veganske večerje, organizirani prostori, ki delujejo že daljši čas, enkrat bolje, drugič slabše. Večinoma kar bolje. Zdi se mi, da je *point* alternativ, da se vidimo med sabo, da se pogovarjamo in poskušamo skozi procese, med katerimi so tudi negativnosti, kot na primer, da bi nekoga najraje samo udaril in se nehal pogovarjati. Znotraj teh procesov se dogaja tudi to in da se znajo na

človeški način reševati problemi v tem krogu, kjer si. Še vedno se mi zdi bistveno, da če je nas tukaj 30, smo sposobni iti na križišče med Slovensko in Tivolsko in ga zapremo. Potem si lahko utopično mislimo, da zapiramo pretok kapitala. Ampak to je zdaj mogoče narediti. To pa, da se ne da ničesar narediti in da so edine možnosti neki ljudje, ki sedijo v nekem državnem zboru, ki naj bi predstavljal še bolj abstraktno zadevo, kot je narod, se meni zdi tako nesmotrno, kot so nesmotrne sanje.

Literatura

BADIOU, ALAIN (1996): *Etika: Razprava o zavesti o Zlu*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo, Analecta.

BADIOU, ALAIN (2006): *Pogoji*. Ljubljana: Založba ZRC.

BADIOU, ALAIN (2008): *Ime česa je Sarkozy?* Ljubljana: Založba Sophia.

FEDERACIJA ZA ANARHISTIČNO ORGANIZIRANJE: *Sanje politikov so naša nočna mora, bojkotirajmo volitve!*

Dostopno na: <http://www.a-federacija.org/2011/11/15/sanje-politikov-so-nasa-nocna-mora-bojkotirajmo-volitve> (3. april 2014).

FEDERACIJA ZA ANARHISTIČNO ORGANIZIRANJE: *Povolilni molk: Nihče nas ne predstavlja!* Dostopno na:

<http://www.a-federacija.org/2014/07/24/povolilni-molk-nihce-nas-ne-predstavlja/> (24. julij 2014).

RANCIÈRE, JACQUES (2004): Demokracija kot nujen škandal. *Maska* XIX(86–87): 46–51.

RANCIÈRE, JACQUES (2005): *Nerazumevanje*. Ljubljana: Založba ZRC.

SKUPINA »SVOBODA VSTAJNIKOM!« (2013): Sestavljenka za dekriminalizacijo vstaj: sodelovalna analiza represije na tretji mariborski vstaji. *Časopis za kritiko znanosti in novo antropologijo* XL(254): 29–49.